

anatolia'dan...

Her yıl kutlanan Turizm Haftası etkinlikleri kapsamında Başkent Üniversitesi de ilginç bir sempozyum düzenledi. "21. Yüzyılın Eşiğinde Türkiye Turizmi" programı katılımcıları itibarıyla de ilginçti. Sempozyuma iştirak edenler yıllarını turizm faaliyeti içerisinde geçirmiş "eski" kişilerden oluşuyordu. Saffet Yatağan'ın tabiriyle ve "moda" söyleyişyle "dinazorlardan"...

**Dr. MEHMET
ÖZDEMİR**

21. YÜZYILIN EŞİĞİNDE TÜRKİYE TURİZMİ

Her yıl kutlanan Turizm Haftası etkinlikleri kapsamında Başkent Üniversitesi de ilginç bir sempozyum düzenledi. "21. Yüzyılın Eşiğinde Türkiye Turizmi" programı katılımcıları itibarıyla de ilginçti. Sempozyuma iştirak edenler yıllarını turizm faaliyeti içerisinde geçirmiş "eski" kişilerden oluşuyordu. Saffet Yatağan'ın tabiriyle ve "moda" söyleyişyle "dinazorlardan"...

Prof. Dr. Doğan TUNCER'in yönettiği panelde, her halde "baş dinazor" olarak Saffet YATAĞAN'ın kendisi vardı. Eski TURBAN Genel Müdürü olarak ben, Turizm Bakanlığı eski Müsteşar Yardımcısı Tankut ÜNAL, sektörün eskilerinden Ankara Rehber Odası İkinci Başkanı Suavi AHİPAŞAOĞLU ve TÜRSAB Yönetim Kurulu Üyesi Nuri UYGUN.

Birbuçuk saat gibi bir müddete sığdırılan panelde, yöneticisiyle birlikte altı konuşmacı birşeyler söylemeye çalışılar: Biraz tarih, biraz içinde yaşamış olduğumuz zaman ve biraz da gelecek... Ben bu sempozyum vasıtasıyla geçmiş değerlendirmeyi ve gelecekle ilgili bir ufuk turu yapmayı düşündüm.

1. TESBİT

Sosyo-ekonomik yapıların incelenmesinde bugünü anlayabilmek için, geçmişin iyi bilinmesi ve değerlendirilmesi gerekir.

Türkiye turizminin de bugününün anlaşılabilmesi ve yarının yordanması için, tarihçesine bakmak gerekir.

Bugünkü anladığımız anlamda, "Turizm" 19. yüzyılın sonlarında, 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkmıştır. Turizm, Sanayi İhtilâlinin bir ürünüdür.

Yakın tarihimizdeki "Turizm Olayı"nın incelenmesinden şu sonuçları çıkarabiliriz.

1. Türkiye'de modern anlamda turizm hareketi, Osmanlı sanayileşme çabaları içerisinde önemli bir köprü başı sayılan Tanzimat (1840-1860) sonrası **Sergi-i Umumi Osmanî** (1863 İstanbul Uluslararası Sergisi) **Fuarı ile başlamıştır**, diyebiliriz. Çünkü toplu halde ilk yabancı turist grupları ülkemize bu sergiyi ziyaret için gelmişlerdir. Burada genel kurama uygun, sanayileşme ile turizm arasındaki ilişkisiyle ilgili bağlantı kurmamız da mümkün olabilir.

2. Türk kültürünün konaklama tesisleri Kervansaray ve Hanlardır. Türkiye'de otellerin açılması 1860'dan sonradır. Türkiye'de otellerin açılmasının gecikmesi, sosyal hayat tarzımız ve sosyo-kültürel yapıyla izah edilebilir.

3. Türkiye'de oteller daha ziyade yabancılara hizmet vermek için faaliyete geçmişlerdir.

4. Orient Ekspres konuklarını ağırlamak için hizmete giren **Pera Palas, turizm tarihimizin ikinci safhasının başlangıcıdır**. Bu da ulaşım ve konaklama (konfor) gibi turizmin iki temel unsurunu akla getirmektedir.

5. Yeni hizmete geçen oteller etrafında eğlence yerleri de açılmaya başlamıştır.

6. Açılan otel ve eğlence yerlerinden, yabancıların yanında Türkler de istifade etmeye başlamış, yavaş yavaş bu işletmelerin atmosferi içerisinde belli bir zümrede yeni bir yaşayış tarzı şekillenmeye başlamıştır.

7. Bütün bu olaylarda "Tanzimat-batılılaşma hamlesi"nin önemli bir rolü vardır. Türkiye'nin batılılaşma, ekonomik olarak sanayileşme çabalarıyla turizm olayının başlaması arasında paralellik kurabiliriz.

8. Modern anlamda **Turizm Tarihinin Üçüncü aşamasının başlangıcı** ise; Emekli Sandığı'na ait İstanbul Hilton Otel'i'nin 1955 yılında devreye girmesi olarak kabul edilebilir. Bu yıl (1955) aynı zamanda bir başka önemli olayın

anatolia'dan...

da başlangıcı olmuştur. Sektör Bankası olarak kurulan Türkiye Turizm Bankası (daha sonra T.C. Turizm Bankası A.Ş.), turizm yatırımlarına kredi vermek, turizm yatırımları yapmak ve turistik tesis işletmeciliğinde bulunmak üzere devreye girmiştir.

9. 1980'den sonra turizmimiz önemli bir hamle yapmıştır. Önce askeri hükümet ve Devlet Başkanı Kenan EVREN, daha sonra ANAP Hükümeti ve Başbakan Turgut ÖZAL, turizme çok büyük önem vermişlerdir. Bu dönemde Türkiye'de organize turizm bölgeleri ve Avrupa'nın en güzel turistik tesisleri meydana getirilmiştir.

2. TESBİT

Yukarıda "1. TESBİT" olarak açıkladığımız hususlar içerisinde "Modem anlamda turizmin başlaması" ile "ülkemize yansımaları" arasında zaman açısından fazla bir fark görünmemektedir.

Ancak, esas manidarlık, turizmin Batı'nın iç dinamikleri sonucu ortaya çıktığı ve bize dış dinamikler yoluyla geldiğidir.

İşte bundan dolayı:

1. Turizm, bütün unsurları ile, Batı'nın bir kurumudur. Batı'da batının şartları içerisinde doğmuş ve gelişmiş olup, içinde bulunduğumuz çağda dünyaya yayılmaktadır. Şimdilik batı ülkeleri arasında bir turizm alışverişi, Batı'dan diğer ülkelere de giderek yoğunlaşan turizm yayılması bahis konusudur.

2. Doğu ülkelerinin toplumsal şartları ve sosyal, psikolojik, kültürel yapıları turizme kolay ayak uydurmalarına el vermemekte ve uygun bir ortam teşkil etmemektedir. Bunların ve bu arada Türkiye'nin turizme girebilmesi, sosyal ve psikolojik alanda yani halkının hayat ve dünya görüşünde, düşünme yapısında değer yargılarında, batıya yönelik bir değişmeye bağlıdır ve ona paralel gitmektedir. Fakat ekonomik yapı değişmedikçe üst düşünce yapısının değişmeyeceğine inananlara cevaben, Doğu Avrupa ülkelerindeki uyanış ve batılılaşmanın hiç değilse intelligentsiya içinde, ekonomik kalkınmadan önce olduğu ve yönelmenin fikrî hazırlık ve teoriyi kurduğu, hatırlatılabilir.

3. Turizmin gelişmesi, geniş ölçüde ülke halkının kendisinin ekonomik ve kültürel olarak turizm olayına katılmasına, yani her alanda topyekün kalkınmaya bağlıdır. Bir ülke yalnız dış aktif turizm gelirinden kalkınamaz ve ona bel bağlanamaz. Kalkınır diye gösterilen örnekler geçici ve aldatıcıdır ve ihtilalden önceki Küba turizminde olduğu gibi, tehlikelidir. Turizm gelişmesi, ancak toplumun genel ve dengeli kalkınmasının bir kesimi olabilir. Turistik gelişmenin kökleri ancak halkı bulduktan sonra tutar. Bu köklerin halka inmesi ve tutması çarelerine bakmak ve her alanda bunları sağlamak gerekir. Onlar da tek yönlü ve tek yüzlü değildir ve bunun için toplumsal, ekonomik ve kültürel çareler tesbit edilmelidir.

Bir ülkede sıhhatli bir çalışma ve üretim faaliyeti içinde herşey birbirine bağlı olduğu gibi, turizmde de, birbirinden ilgisiz sanılan birçok görüntü ayrı kaynaklara ve nedenlere bağlıdır.

Türk toplumunda ya geniş halk tabakaları, ya da onların aydınlanmış zihinleri, önce toplumsal düşünceyi Batıya uydurarak hayatı ve dünyayı alış ve anlayış biçimini değiştirmedikçe; toplumda yerleşik hayat düzeninin iki değeri olan "Üretim" ve "Kültür" gibi iki ana kaynağa bağlayamadıkça, turizmden de istenilen neticelerin alınması mümkün değildir.

4. Böylece rasyonel bir kalkınma hamlesinin geniş bir çerçevesi içine oturtulursa bir oranda toplumsal bir yarar sağlayacak olan turizm politikası da kendi bakımından realist olmalı ve Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yapısı ile bağdaşmalıdır.

Sonuçta, Türkiye'nin koşullarıyla ve diğer kurumlarıyla paralel bir seyir gösterecektir turizmimiz. Ekonomik ve sosyal yapımızdaki gelişmeler, büyümeler yanında çarpıklıklar, terslikler, zıtlıklar; velhasıl güzellikler de, çirkinlikler de turizmimizde yansıyacaktır.

Dr. MEHMET
ÖZDEMİR

3. TESBİT

Türkiye turizmde genç bir ülkedir.

Turizm Bakanlığımız bile ancak 1963 yılında kurulmuştur.

Ancak, 1. tesbitimizin son maddesinde de belirttiğimiz gibi, ülkemiz turizm alanında özellikle 1984-1990 yılları arasında hiçbir rakip ülkeye nasip olmayacak bir gelişme göstermiştir. Nitekim Dünya Turizm Örgütü'nce de Türkiye 1980-1990 yılları arasında turizm döviz girdisinde yüzde 620'lik bir artışla ilk sırayı almıştır.

Turistik belgeli yatak sayımız, bu dönemde plan hedeflerini aşmıştır.

Türkiye'nin yıllar itibariyle sunabildiği toplam konaklama kapasitesi; 1983'de 611 tesiste 33.694 oda, 65.934 yatak; 1984'de 642 tesiste 34.666 oda, 68.266 yatak; 1985'de 689 tesiste 41.351 oda, 85.995 yataktır.

Bu durum, 1987'de 834 tesis, 106.214 yatak; 1988'de 957 tesis, 122.306 yatak; 1989'da 1010 tesis, 133.631 yatak olmuştur.

1993 yılında toplam tesis sayımız 1581, toplam yatak sayımız 235.238 olmuştur. 1997 yılında "Turizm İşletme Belgeli" ve "Turizm Yatırım Belgeli" işletme sayısı 4000'i, yatak sayısı 500.000'i aşmıştır.

1984'de 840 milyon dolar olan turizm geliri, 1990'de 2 milyar 185 milyon dolar, 1997 yılında 8 milyar 88 milyondur.

Yurdumuza gelen yabancı sayısı ise 1984 yılında 2 milyon 117 iken, 1990'da 5 milyon 389 bin, 1997 yılında ise 9 milyon 236 bindir.

Türkiye'de turizm olumlu yönde gelişmektedir.

Türk insanı da artık iç turizme önemli ölçüde katılmaktadır. Hatta sevindiricidir, yabancı ülkelere turistik amaçla giden Türklerde de önemli bir artış vardır. Bu hususlar turizm faaliyeti içerisinde hep olumlu noktalarlardır.

4. TESBİT

"Türkiye'de turizm olumlu yönde gelişmektedir" de bir takım adeta kronikleşmiş sorunlar da vardır. Bana da bu yazıyı yazdırmaya sebep olan olay, yıllar sonra katıldığımız Başkent Üniversitesi'nin, yazımın başında bahsettiğim sempozyumuydu. Bu sempozyumda sorun olarak irdelenen başlıklar, 1984 yılında da aynıydı. Hiç değişmedi.

1984 yılında kulağı çınlasın sayın Adnan ÖZAKTAŞ "hanende-sazendelere döndük" diyordu. Her yerde bir açık oturum, konferans, sempozyum vs. vardı ve biz özellikle üç konuyu işliyorduk: (1) Turizm eğitimi, eğitilmiş personel sorunu, (2) Pazarlama, (3) Turizm mevsiminin bütün bir yıla yayılması, doluluk oranlarının marjinal olarak artırılması.

Sözünü ettiğim sempozyumdan önce, uzun bayram tatilini muhteşem bir işletmemizde geçirdim. Bir tesis ancak bu kadar güzel olurdu. Ama altından da yapsak, netice değişmiyor. Gene tarladan adam toplanıyor, gene 50 marka yarım pansiyon yatak satılıyor. Bunun hepimizin bildiği sebeplerini onbeş yıl önce söylemiştik, onbeş yıl sonra da ömrümüz yeterse, söyleyeceğiz.

SONUÇ

Sonuçta, Türkiye'nin koşullarıyla ve diğer kurumlarıyla paralel bir seyir gösterecektir turizmimiz.

Ekonomik ve sosyal yapıımızdaki gelişmeler, büyümeler yanında çarpıklıklar, terslikler, zıtlıklar; velhasıl güzellikler de, çirkinlikler de turizmimize yansıtacaktır.

Yani 21. yüzyılda Türkiye nasıl olursa, turizmimiz de öyle olacaktır.

Ne zaman turizmimizde istediğimiz düzeye ulaşacağız?

Türkiye bütün kurumlarıyla ve kuruluşlarıyla çağdaşlaşmasını yani batılılaşmasını tamamladığı zaman.

anatolia'dan...

Yani 21. yüzyılda Türkiye nasıl olursa, turizmimiz de öyle olacaktır. Ne zaman turizmimizde istediğimiz düzeye ulaşacağız?

Türkiye bütün kurumlarıyla ve kuruluşlarıyla çağdaşlaşmasını yani batılılaşmasını tamamladığı zaman.

**Dr. MEHMET
ÖZDEMİR**